

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 4-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI » NOMLI
ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING 2020 YIL 2-MART KUNGI «ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH YILI»DA AMALGA OSHIRISHGA OID DAVLAT DASTURI TO'G'RISIDA»GI FARMONIDA KO'ZDA TUTILGAN VAZIFALARNI IJROSINI TA'MINLASH MAQSADIDA «INNOVATIVE WORLD» MCHJ TOMONIDAN TA'SIS ETILGAN «ORIENTAL JOURNAL ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY JOURNAL (OJAMR)» ILMIY-USLUBIY JURNALINING (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI ADMINISTRATSIYASI HUZURIDAGI AXBOROT VA OMMAVIY KOMMUNIKASIYALARNI RIVOJLANTIRISH AGENTLIGINING 138572-SONLI GUVOHNOMA HAMDA ISSN 3030-3079) "ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI" NOMLI ILMIY, MASOFAVIY RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ONLINE KONFERENSIYASINI E'LON QILADI.

KONFERENSIYA TO'PLAMI ZENODO, OPEN AIRE, OPEN ACCESS VA INTERNET ARCHIVE BAZALARIDA INDEKSLANADI. KONFERENSIYA TO'PLAMIGA DOI RAQAMI BERILADI.

KONFERENSIYA TO'PLAMIGA QUYIDAGI YO'NALISHLAR BO'YICHA MAQOLALAR QABUL QILADI:

1. ANIQ FANLAR
2. TABIIY FANLAR
3. TEXNIKA FANLARI
4. PEDAGOGIKA FANLARI
5. IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR
6. TIBBIYOT FANLARI
7. IQTISOD FANLARI
8. QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

ESLATMA! KONFERENSIYA MATERIALLARI TO'PLAMIGA KIRITILGAN MAQOLALARDAGI RAQAMLAR, MA'LUMOTLAR HAQQONIYLIGIGA VA KELTIRILGAN IQTIBOSLAR TO'G'RILIGIGA MUALLIFLAR SHAXSAN JAVOBGARDIRLAR.

ЛОГИСТИКА ХИЗМАТЛАРНИ БОШҚАРИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Хомидов Хожиакбар Адхамович

Андижон давлат университети мустақил изланувчиси

Аннотация: Мазкур мақолада мултимодал транспорт тизими орқали логистика хизматлари самарадорлигини ошириш йўллари, уларнинг иқтисодий афзалликлари, тизимни такомиллаштириш омиллари ҳамда Ўзбекистон шароитидаги амалий ечимлар таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: логистика, транспорт, иқтисодиёт, савдо, мултимодал, модернизация.

Замонавий иқтисодиёт шароитида логистика тизимининг самарадорлиги мамлакатнинг транспорт инфратузилмаси, ташқи савдо фаолияти ва ички бозор интеграциясининг асосий омилларидан бири ҳисобланади. Айниқса, глобал рақобат кучайиб бораётган ҳозирги даврда юкларни тез, арзон ва ишончли етказиб бериш имконини берувчи мултимодал транспорт тизими логистика хизматларини ривожлантиришда стратегик аҳамият касб этмоқда. Мултимодал ташиш — бу бир нечта транспорт турлари (темир йўл, автомобиль, ҳаво, денгиз ва дарё)нинг ягона логистика занжирида узвий ишлашини таъминловчи мураккаб тизим бўлиб, у вақт ва харажатларни оптималлаштиришга хизмат қилади.

Ўзбекистон учун бу масала ниҳоятда долзарбдир, чунки мамлакатнинг географик жойлашуви — йирик транзит йўлаклар чоррахасида жойлашганлиги — мултимодал транспорт тизимини ривожлантириш учун табиий имкониятлар яратади. Шу сабабли сўнгги йилларда “Янги Ўзбекистон — логистика марказига айланиш” тамойили асосида темир йўл ва автомобиль транспорти инфратузилмаси модернизация қилинмоқда, халқаро транспорт коридорлари (“Тошкент–Андижон–Ўш–Иркештом”, “Транс-Афғон йўлаги”, “Хитой–Қирғизистон–Ўзбекистон”) фаол ривожлантирилмоқда.

Мултимодал транспорт тизими — бу юкларни бир нечта транспорт турлари орқали ягона ташиш ҳужжати ва логистика занжири асосида етказиб беришни назарда тутувчи интеграциялашган транспорт тизимидир. Халқаро амалиётда “multimodal transport” атамаси Халқаро транспорт форумлари ва БМТнинг Савдо ва транспорт бўйича Конференцияси (UNCTAD) томонидан қўлланилади ҳамда юк

ташишнинг мураккаб, лекин самарали моделларидан бири сифатида баҳоланади. Унинг моҳияти шундаки, юкни жўнатувчи фақатгина бир оператор (мультимодал оператор) билан шартнома тузади ва юк бутун йўл бўйича унинг масъулияти остида ҳаракатланади. Мультимодал транспорт тизими логистика фанининг асосий йўналишларидан бири бўлиб, у “бирлаштирилган транспорт тизимлари” назариясига таянади. Бу назарияга кўра, транспортнинг ҳар бир тури (темир йўл, автомобиль, денгиз, ҳаво, дарё) ўзининг афзалликларига эга ва уларни мувофиқлаштирилган ҳолда фойдаланиш орқали умумий логистика самарадорлигига эришилади. Масалан, темир йўл транспорти — узоқ масофага юк ташишда арзон ва барқарор, автомобиль транспорти — манзилга етказишда енгил ва тезкор, ҳаво транспорти — юқори қийматли ва тез бузиладиган товарлар учун қулай, денгиз транспорти — халқаро савдо учун энг арзон вариант ҳисобланади.¹⁷

Мультимодал ташишнинг илмий-амалий назарияси “комплементар транспорт тизимлари” ғоясига асосланади, яъни транспорт турлари бир-бирини тўлдириши лозим. Бу орқали транспорт тизимидаги умумий харажатлар 15–30% гача қисқариши, вақт тежалиши эса 25–40% гача ошиши мумкин. Мультимодал транспорт тизимининг ҳуқуқий ва меъёрий асослари халқаро миқёсда аниқ белгилаб берилган. Ушбу соҳани тартибга солувчи асосий халқаро ҳужжатлар қуйидагилар ҳисобланади:

- 1980 йилдаги БМТнинг “Халқаро мультимодал ташиш тўғрисидаги конвенцияси” — ушбу ҳужжат мультимодал операторнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини, ташиш ҳужжатлари шаклини ва юкларнинг хавфсизлигини таъминлаш механизмларини белгилайди;
- 1991 йилдаги Европа Иқтисодий комиссиясининг “Транспорт ва логистика интеграцияси концепцияси” — транспорт турлари ўртасидаги мувофиқлик, инфратузилма стандартлари ва ахборот алмашинуви тартибини белгилайди;
- 2008 йилда қабул қилинган Халқаро транспорт ва логистика хавфсизлиги стандарти — логистика занжирларида хавфсизлик бошқарув тизимини жорий этишни кўзда тутди.¹⁸

Ўзбекистон учун мультимодал транспорт тизимини ривожлантириш стратегик аҳамиятга эга. Мамлакатнинг географик жойлашуви — Марказий Осиё транзит йўлаклари чоррахасида жойлашганлиги — уни минтақавий логистика марказига айлантириш

¹⁷ Балабанов И.Т. “Транспортная логистика.” — Москва: Финансы и статистика, 2019.

¹⁸ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). “Convention on International Multimodal Transport of Goods”. — Geneva, 1980.

имконини яратади. Жаҳон банкининг 2023 йилдаги маълумотларига кўра, мамлакатнинг умумий юк айланмаси **12,6 миллиард тонна-километр**ни ташкил этган, шундан 70–75 фоизи темир йўл транспорти ҳиссасига тўғри келади. Бу ҳолат темир йўл транспортининг устуворлигини кўрсатади, бироқ автомобиль ва ҳаво транспортининг паст улуши мултимодал интеграциянинг чекланганлигини англатади.

1-жадвал

SWOT таҳлил: Ўзбекистонда мултимодал транспорт тизими¹⁹

Тоифа	Асосий жиҳатлар
S — Кучли томонлар	• Геостратегик жойлашув (Марказий Осиё транзит чорраҳаси) • Ривожланган темир йўл инфратузилмаси (75% юк ташиш ҳажми) • Давлат стратегияси ва халқаро лойиҳалар (“Хитой–Қирғизистон–Ўзбекистон”, “Транс-Афғон йўлаги”)
W — Заиф томонлар	• Автомобиль ва ҳаво транспорти интеграцияси паст • Божхона жараёнларида бюрократия • Рақамли бошқарув ва ягона ахборот тизимининг етишмаслиги
O — Имкониятлар	• IoT, AI ва блокчейн технологияларини жорий этиш • Давлат-хусусий шериклик асосида логистика марказларини кенгайтириш • Экспорт ва транзит салоҳиятини ошириш
T — Хавф-хатарлар	• Минтақадаги рақобатчи транзит йўлаклар (Қозоғистон, Туркменистон) • Сиёсий ва иқтисодий беқарорлик • Инфратузилма инвестицияларининг етишмаслиги

Юқорида келтирилган жадвал таҳлилидан кўриниб турибдики, Ўзбекистонда мултимодал транспорт тизимини ривожлантириш учун муҳим устунликлар ва истиқболли имкониятлар мавжуд. Аввало, мамлакатнинг геостратегик жойлашуви — Марказий Осиё транзит йўлакларининг чорраҳасида бўлиши — логистика соҳасидаги энг катта рақобат устунлигидир. Шунингдек, темир йўл тизимининг ривожланганлиги ва халқаро лойиҳаларда фаол иштирок этилаётгани мамлакатнинг ташқи иқтисодий алоқаларини кенгайтириш имконини бермоқда. Бироқ тизимнинг заиф томонлари ҳам мавжуд. Хусусан, автомобиль ва ҳаво транспорти интеграциясининг пастлиги, божхона жараёнларидаги ортиқча бюрократия ҳамда яхлит рақамли бошқарув тизимининг йўқлиги логистика занжирининг узвийлигини таъминлашда тўсиқ бўлиб қолмоқда. Бу ҳолат юк ташиш вақти ва

¹⁹ Маълумотлар асосида муаллиф томонидан тузилган

харажатларини кўпайтириб, тизим самарадорлигини пасайтиради. Шу билан бирга, яқин йиллардаги имкониятлар жуда катта. Жумладан, IoT, sun'iy intellekt ва блокчейн технологияларини жорий этиш, транспорт турлари ўртасида маълумот алмашинувини автоматлаштириш ҳамда давлат-хусусий шериклик асосида логистика марказларини кенгайтириш мамлакат логистика салоҳиятини оширишда ҳал қилувчи омил бўлади.

Ўзбекистон шароитида мултимодал транспорт тизимини ривожлантириш нафақат логистика соҳасида, балки иқтисодиётнинг барча тармоқларида ижобий натижа беради. Мамлакатнинг геостратегик жойлашуви, ривожланган темир йўл инфратузилмаси ва халқаро транспорт йўлакларига чиқиш имкониятлари бу йўналишдаги энг катта устунликлар ҳисобланади. Шу билан бирга, тизимдаги айрим муаммолар — транспорт турлари ўртасидаги интеграциянинг етарли эмаслиги, ахборот тизимларининг заифлиги, божхона жараёнларидаги ортиқча бюрократия — самарадорликни чеклаб турибди. Шунинг учун, келгусида логистика хизматларини такомиллаштириш мақсадида қуйидаги вазифаларни амалга ошириш муҳим аҳамиятга эга:

- транспорт инфратузилмасини рақамлаштириш ва ягона ахборот платформасини яратиш;
- давлат-хусусий шериклик асосида мултимодал логистика марказларини ташкил этиш;
- IoT, sun'iy intellekt ва блокчейн технологияларини жорий этиш орқали бошқарув самарадорлигини ошириш;
- халқаро стандартларга мос божхона ва лицензиялаш тизимини шакллантириш;
- “яшил логистика” тамойилларини амалга ошириш орқали экологик барқарорликни таъминлаш.

Хулоса қилиб айтганда, мултимодал транспорт тизимини жадал ривожлантириш Ўзбекистоннинг халқаро савдо айланмасини кенгайтириш, экспорт ва транзит салоҳиятини ошириш ҳамда иқтисодиётни глобал логистика тизимига интеграция қилишда ҳал қилувчи омил бўлиб хизмат қилади. Бу тизим мамлакатни минтақавий транспорт марказига айлантириш билан бирга, барқарор иқтисодий ўсишга кенг йўл очади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Балабанов И.Т. “Транспортная логистика.” — Москва: Финансы и статистика, 2019.

2. Harrison A., van Hoek R. "Logistics Management and Strategy." — 6th Edition. Pearson, 2021.
3. Waters D. "Global Logistics: New Directions in Supply Chain Management." — Kogan Page, 2018
4. Masood, T. & Yang, J. "Optimizing Multimodal Transport Systems Using Deep Reinforcement Learning." Journal of Transport Geography, Vol. 98, 2021
5. <https://lex.uz/>

